

De Staat van het Nederlands

Publieksrapport 2019

Taalunie

De Staat van het Nederlands

Publieksrapport 2019

Taalunie

Inleiding op het onderzoek

Met de Staat van het Nederlands laat de Taalunie elke twee jaar het **gebruik van het Nederlands en andere talen** onderzoeken in een aantal sociale situaties. De Taalunie werkt hiervoor samen met het Meertens Instituut in Nederland, de Universiteit Gent in België en het Instituut voor de Opleiding van Leraren in Suriname. In 2016 vond de nulmeting voor Nederland en België plaats, in 2018 is deze in Suriname uitgevoerd. In Nederland en België is in 2018 een select aantal situaties opnieuw bekeken (sociaal verkeer, sociale media en hoger onderwijs) en is de online enquête aangepast om ook het gebruik van dialecten en (al dan niet erkende) regionale talen in beeld te krijgen. In de volgende vier paragrafen bespreken we de voornaamste resultaten van alles wat in 2018 is onderzocht:

- 1 Talengebruik in sociaal verkeer en op sociale media in Nederland, Vlaanderen en Brussel;
- 2 Kennis en gebruik van dialecten en regionale talen in Nederland, Vlaanderen en Brussel;
- 3 Talengebruik in alle onderzochte situaties in Suriname;
- 4 Talengebruik in het hoger onderwijs en de wetenschap.

Achteraan dit rapport staan de conclusies van de Taalunie bij de nieuwe onderzoeksresultaten.

Voor de Staat van het Nederlands wordt een **online enquête** afgenomen onder een representatief aantal Nederlanders, Belgen en Surinamers. In 2018 waren dit na stratificatie 3.559 Nederlanders (onder wie 315 Friezen), 2.593 Belgen (onder wie 2.489 Vlamingen en 104 Brusselaars) en 621 Surinamers. Doordat het aantal Brusselse deelnemers aan de online enquête beperkt was, zijn de resultaten voor de Nederlandstalige Brusselaars hier en daar minder representatief. Daarom

zijn ze waar mogelijk ook vergeleken met de resultaten voor dezelfde doelgroep uit de vierde Brusselse taalbarometer van BRIO (Rudi Janssens, *Meertaligheid als opdracht*, ASP Editions, 2018).

In Nederland en België is de online enquête voor de herhaling in 2018 aangepast om ook naar de kennis van **dialecten en regionale talen** te peilen en de Nederlandse respondenten bovendien de mogelijkheid te bieden hun gebruik ervan in specifieke situaties te rapporteren. Hierbij wordt in het bijzonder naar het Limburgs en Nedersaksisch gekeken, omdat deze in Nederland zijn erkend als regionale talen onder het *Europees Handvest voor Regionale Talen en Talen van Minderheden* van de Raad van Europa. In België is het gebruik van dialecten en regionale talen in specifieke situaties niet nader bevestigd, omdat deze zich in de praktijk vaak met de Vlaamse omgangstaal vermengen en dit het voor de Vlamingen en Brusselaars lastiger maakt om hierover zelf te rapporteren.

Om de resultaten uit de online enquête verder te toetsen, verzamelen de onderzoekers hier en daar **flankerende gegevens**. In Suriname is dit in 2018 voor het eerst gebeurd voor het talengebruik op het werk en in de cultuurbeleving. Voor Nederland, Vlaanderen en Suriname samen is ook een flankerend onderzoek uitgevoerd naar het talengebruik in het hoger onderwijs en de wetenschapswereld. Uit de nulmeting in 2016 bleek dat het hoger onderwijs vooral in Nederland, in de masteropleidingen en aan de technische universiteiten, sterk aan het verengelsen was en dat wetenschappelijke artikelen en proefschriften nauwelijks nog in het Nederlands werden gepubliceerd. Met het flankerend onderzoek is het talengebruik binnen de vakgebieden Geschiedenis en Wiskunde aan de Universiteit Utrecht, de Universiteit Antwerpen en de Anton de Kom Universiteit van Suriname nader bekeken.

1 Talengebruik in sociaal verkeer en op sociale media in Nederland, Vlaanderen en Brussel

In **Nederland** zegt 85,2% van de respondenten *altijd Nederlands* te spreken in zijn **naaste omgeving**. Dit is een significante afname ten aanzien van de nulmeting in 2016, toen het nog 88,8% was. Deze daling komt niet zozeer doordat er zoveel meer *ook Engels* wordt gesproken (4,2%, was 3,9%) als wel doordat er meer *altijd* en *ook Fries* wordt gerapporteerd (3,8% en 2,8%, was 1,3% en 1,5%).

Talengebruik in naaste omgeving		
Nederland (met Friesland)	2016	2018
Altijd Nederlands	88,8 %	85,2 %
Nederlands en Engels	3,9 %	4,2 %
Altijd Fries	1,3 %	3,8 %
Nederlands en Fries	1,5 %	2,8 %

In **Friesland** zegt 37,3% van de respondenten *altijd Nederlands* te spreken in zijn **naaste omgeving**, 37,3% *altijd Fries*, 22,2% *Nederlands en Fries* en 1,4% *Nederlands en Engels*. Dit was in 2016 nog achtereenvolgens 53,2%, 22,2%, 20,6% en 1,9%. We zien vooral een sterke toename van het aantal Friese panelleden dat zegt in zijn of haar naaste omgeving *altijd* en *ook Fries* te spreken.

Talengebruik in naaste omgeving		
Friesland (aparte resultaten)	2016	2018
Altijd Nederlands	53,2 %	37,3 %
Altijd Fries	22,2 %	37,3 %
Nederlands en Fries	20,6 %	22,2 %
Nederlands en Engels	1,9 %	1,4 %

In **Vlaanderen** zegt 90,6% van de respondenten *altijd Nederlands* te spreken in zijn **naaste omgeving** (was 91,1% in 2016), 2,8% *Nederlands en Frans* en 2,5% *Nederlands en Engels* (was telkens 2,4% in 2016). We zien in Vlaanderen geen significante verschillen ten aanzien van 2016, maar wel een lichte toename in het gebruik van *Frans en Engels*, het eerste met burens en het tweede met vrienden.

Talengebruik in naaste omgeving		
Vlaanderen (zonder Brussel)	2016	2018
Altijd Nederlands	91,1 %	90,6 %
Nederlands en Frans	2,4 %	2,8 %
Nederlands en Engels	2,4 %	2,5 %

“In Nederland en Vlaanderen blijft het Nederlands de dominante taal in het sociaal verkeer.”

In **Brussel** zegt 54,8% van de respondenten *altijd Nederlands* te spreken in zijn **naaste omgeving** (was 55,3% in 2016), 20,6% *Nederlands en Frans* (was 19,8%), 6,1% *Nederlands, Frans en Engels* (was 4,9%), 5,1% *altijd Frans* (was 4,7%), 3,8% *Nederlands en Engels* (was 4,5%). We zien onder de Nederlandstalige Brusselaars vooral een toegenomen keuze voor drietaligheid en deze ligt in lijn met de resultaten uit de vierde Brusselse taalbarometer. Rudi Janssens stelt dat er in de Brusselse buurten een nieuwe drietaligheid ontstaat, met *Frans* als basis en *Nederlands en Engels* erbij.

Talengebruik in naaste omgeving		
Brussel (Nederlandstaligen)	2016	2018
Altijd Nederlands	55,3 %	54,8 %
Nederlands en Frans	19,8 %	20,6 %
Nederlands, Frans en Engels	4,9 %	6,1 %
Altijd Frans	4,7 %	5,1 %
Nederlands en Engels	4,5 %	3,8 %

In Nederland en Vlaanderen neemt het gebruik van *Engels naast Nederlands* significant toe naarmate de **leeftijd** van de respondenten afneemt. In Vlaanderen geldt dit vooral voor gesprekken met partner en vrienden, in Nederland ook voor gesprekken met ouders en kinderen. In Vlaanderen wordt door de 65-plussers meer *ook Frans* gesproken, maar dit neemt bij de jongere generaties af. In Nederland en Vlaanderen spreken **mannen** vaker dan vrouwen (*altijd Nederlands*), al kiezen ze in Friesland vaker Fries. **Vrouwen** gebruiken meer dan mannen *ook Engels, Frans of Spaans*, maar minder *ook Duits*.

In Friesland neemt het gebruik van *altijd* en *ook Fries* significant toe naarmate de **leeftijd** van de respondenten afneemt. Vooral de middelste generatie van 40- tot 64-jarigen heeft er meer dan de groep van 65-plussers voor gekozen haar kinderen (*ook in het Fries*) op te voeden. Ook bij de Nederlandstalige Brusselaars blijkt het de middelste generatie te zijn die ervoor heeft gekozen haar kinderen niet langer eentalig Nederlands, maar in zowel Nederlands als Frans op te voeden.

In sociale situaties **buitenshuis** wordt in Nederland meer Fries en iets meer Engels gemeld. In Nederland wordt in de supermarkt iets meer Engels en in Vlaanderen iets meer Frans gehoord. In Brussel zien we een afname in het gebruik van *altijd Nederlands* bij de huisarts. Er wordt vooral vaker *zowel Nederlands als Frans* gesproken en ook dit ligt in lijn met de resultaten uit de vierde Brusselse taalbarometer. Mogelijk hangt het gebruik van meer Frans bij de huisarts samen met dat van meer Frans binnen het eigen gezin, zoals Rudi Janssens ook voor het ziekenhuisbezoek vermoedt.

“Opvallend is dat het Engels zich in Nederland en Vlaanderen niet doorzet op sociale media.”

Tot slot valt bij het talengebruik op **sociale media** een significante afname van *ook Engels* vast te stellen, in zowel Nederland (van 27,0% naar 23,6%) als Vlaanderen (van 24,6% naar 22,7%). Deze afname blijkt aan Nederlandse zijde vooral op Facebook plaats te vinden, meer dan op Twitter. Een verklaring kan zijn dat in Nederland veel jongeren afhaken op Facebook, terwijl vooral zij bijdragen aan het gebruik van *ook Engels*. In Vlaanderen is de afname meer verspreid over alle sociale media.

In Friesland valt het gebruik van *ook Engels* op sociale media terug van 15,0% naar 7,1% en neemt vooral het gebruik van *Fries naast Nederlands* toe. In Brussel zien we geen afname in het gebruik van *Engels naast Nederlands* op sociale media: het neemt nog toe van 20,2% naar 24,7% en verdringt de vorige favoriete combinatie van *Nederlands, Frans en Engels* zelfs nipt van de eerste plaats.

Talengebruik op sociale media		
Engels naast Nederlands	2016	2018
Nederland (met Friesland)	27,0 %	23,6 %
Friesland (aparte resultaten)	15,0 %	7,1 %
Vlaanderen (zonder Brussel)	24,6 %	22,7 %
Brussel (Nederlandstaligen)	20,2 %	24,7 %

2 Kennis en gebruik van dialecten en regionale talen in Nederland, Vlaanderen en Brussel

In Nederland zegt 29% van de respondenten *een dialect of iets tussen dialect en Nederlands in* te spreken (in Friesland 35%), terwijl dat in Vlaanderen 66% is (in Brussel 46%). De Vlamingen blijken dus ruim een derde dialectvaster dan de Nederlanders te zijn, al wordt hierbij ook het gebruik van de Vlaamse omgangstaal gemeld (2,8%), die zich tussen dialect en standaardtaal in bevindt.

In **Nederland** is het **Limburgs** de sterkste regionale taal, met 15,5% van de respondenten dat zegt het te spreken (11,5% + 2,8% Maastrichts + 1,2% Venloos), gevolgd door het Brabants met 6,8% (5,4% + 1,4% Tilburgs), al tellen het Twents (2,9%), Gronings (2,7%), Nedersaksisch (2,3%) en Achterhoeks (2,0%) samen op tot 9,9%. Het Zeeuws scoort in de online enquête slechts 1,9%.

Nederland		
1 Limburgs	15,5 %	11,5% Limburgs + 2,8 % Maastrichts + 1,2 % Venloos
2 Brabants	6,8 %	5,4 % Brabants + 1,4 % Tilburgs
3 Noordoostelijk	9,9 %	2,9 % Twents + 2,7 % Gronings + 2,3 % Nedersaksisch + 2,0 % Achterhoeks

In **Vlaanderen** wordt het **West-Vlaams** door de respondenten het meest opgegeven, met name door 12,3% (10,0% + 1,3% Brugs + 1,0% Oostends), gevolgd door het Antwerps met 9,0%. Verder volgen het Gents (3,1%), Limburgs (2,9%), Aalsters (1,6%), Kempens (1,6%), Oost-Vlaams (1,4%), Hasselts (1,2%) en Leuvens (1,2%). Opvallend is dat het West-Vlaams ook

in Brussel het meest wordt vermeld met 22,7%, gevolgd door het Brussels zelf (6,8%), Tongers (6,8%) en Antwerps (4,5%). We kunnen dus vaststellen dat Vlamingen die naar Brussel verhuizen, vooral vasthouden aan hun eigen dialect.

Vlaanderen (zonder Brussel)		
1 West-Vlaams	12,3 %	10,0% West-Vlaams + 1,3% Brugs + 1,0% Oostends
2 Antwerps	9,0 %	
3 Gents	3,1 %	

Brussel (Nederlandstaligen)	
1 West-Vlaams	22,7 %
2 Brussels	6,8 %
3 Tongers	6,8 %

“In Nederland steekt het Limburgs erboven uit, in Vlaanderen én Brussel het West-Vlaams.”

In **Nederland** zegt 12,4% van de respondenten een dialect of regionale taal te spreken met de **ouders** en 4,4% met de **kinderen**. Voor het Limburgs krijgen we hier percentages van 60,8% (+ 0,6% *iets tussen Limburgs en Nederlands in*) en 28,5% (+ 0,6% *iets tussenin*), voor het Nedersaksisch van 29,2% (+ 15,6% *iets tussen Nedersaksisch en Nederlands in*) en 6,2% (+ 3,1% *iets tussenin*).

Het zijn met voorsprong de Limburgers die hun regionale taal met hun ouders spreken en ook aan hun kinderen doorgeven, al doen ze het tweede de helft minder dan het eerste. Dit blijkt vooral samen te hangen

met het talengebruik met de **partner**: dit wijkt met 38,0% voor Limburgs (+ 3,2% *iets tussenin*) significant af van het regionale taalgebruik met de ouders, maar niet van dat met de kinderen.

Voor het Nedersaksisch wordt opvallend meer dan voor het Limburgs gemeld dat er *iets tussen de regionale taal en het Nederlands in* wordt gesproken. Samengeteld komen we met de ouders tot 44,8% en met de kinderen tot 9,3%, wat in beide gevallen hoger ligt dan het Nederlandse gemiddelde, maar nog steeds lager dan de scores voor Limburgs. Ook bij het Nedersaksisch hangt het verlies van de regionale taal meer samen met het talengebruik met de **partner**: 10,4% (+ 7,3% *iets tussenin*).

Nederland	Met ouders	Met partner	Met kinderen
Limburgs	61,4 %	41,2 %	29,1 %
Nedersaksisch	44,8 %	17,7 %	9,3 %
Nederlands gemiddelde	12,4 %	8,5 %	4,4 %

In Nederland zegt 8,8% van de respondenten een dialect of regionale taal te spreken met **vrienden** (+ 2,8% *iets tussen Nederlands en dialect in*) en 7,2% met **buren** (+ 2,1% *iets tussenin*). Voor het Limburgs krijgen we hier scores van 46,2% (+ 6,3% *iets tussenin*) en 42,4% (+ 3,8% *iets tussenin*) en voor het Nedersaksisch van 19,8% (+ 9,4% *iets tussenin*) en 12,5% (+ 7,3% *iets tussenin*).

Ook in sociale situaties **buitenshuis** blijven de Limburgse deelnemers scores voor het Limburgs aantekenen van 27,2% met de huisarts, 35,4% op de markt, 38,6% in de supermarkt en zelfs 39,2% in het ziekenhuis (telkens + 1,3% *iets tussenin*). Het Nedersaksisch blijft steken op 1,0% (+ 1,0% *iets tussenin*), 9,4% (+ 5,2% *iets tussenin*), 6,2% (+ 7,3% *iets tussenin*) en 3,1% (+ 0,0% *iets tussenin*) en wijkt hiermee niet langer significant af van de andere Nederlandse scores die tussen 3,9% en 6,7% liggen voor eigen gebruik en tot 12,0% (+ 3,0% *iets tussenin*) stijgen in de waarneming bij anderen.

Nederland	Met vrienden	Met burenen	In de supermarkt
Limburgs	52,5 %	46,2 %	39,9 %
Nedersaksisch	29,2 %	19,8 %	13,5 %
Nederlands gemiddelde	11,6 %	9,3 %	7,4 %

“Als regionale taal is het Limburgs veruit het sterkst aanwezig in het Nederlandse sociaal verkeer.”

Op **sociale media** worden lokale en regionale dialecten in Nederland vaker gebruikt op Facebook (6,0% + 1,0% *iets tussenin*) dan op Twitter (2,0% + 0,3% *iets tussenin*). Voor sms'jes wordt evenveel lokaal of regionaal dialect gebruikt als op Facebook (6,0% + 1,0% *iets tussenin*) en op WhatsApp, Telegram en Signal zelfs nog een beetje meer (7,0% + 1,0% *iets tussenin*). Voor de regionale talen zijn verder geen aparte resultaten berekend omdat de steekproef hiervoor te klein werd.

3 Talengebruik in alle onderzochte situaties in Suriname

In **Suriname** zegt 29,4% van de respondenten *altijd Nederlands* te spreken in zijn **naaste omgeving** (22,8% *Surinaams-* + 6,6% *Europees-Nederlands*). Dit is beduidend minder dan in Vlaanderen (90,6%) en Nederland (85,2%) en ligt voor het veeltalige Suriname logischerwijze meer in de buurt van de meertalige regio's Brussel (54,8%) en Friesland (37,3%). Overigens meldt slechts 11,2% van de Surinaamse panelleden dat het nooit Nederlands spreekt; 59,4% doet het *ook*, maar niet *altijd*.

Altijd Nederlands in naaste omgeving	2018
Vlaanderen (zonder Brussel)	90,6 %
Nederland (met Friesland)	85,2 %
Brussel (Nederlandstaligen)	54,8 %
Friesland (aparte resultaten)	37,3 %
Suriname	29,4 %

In familiale contexten worden in Suriname diverse talen naast elkaar gesproken, zoals Nederlands, Sranantongo, Sarnami, Saramakaans, Javaans en Aucaans. Opvallend is dat de Surinaamse deelnemers melden **met hun kinderen** meer Nederlands te spreken dan met eender welk familielid, 47,8% (33,5% + 14,3%), en vooral jonge ouders het belangrijk lijken te vinden het Nederlands door te geven. In vergelijking met het talengebruik met familieleden neemt het gebruik van *ook Sranantongo* met **vrienden en burens** toe, terwijl dat van *ook Sarnami* of *andere moedertalen* afneemt.

Talengebruik in naaste omgeving Suriname	2018
Altijd Nederlands	29,4 %
Ook Nederlands	59,4 %
Nooit Nederlands	11,2 %

“Vooral jonge ouders lijken het belangrijk te vinden het Nederlands door te geven.”

In Suriname zegt de **jongste generatie** van 15- tot 39-jarigen meer *altijd Nederlands* te gebruiken in hun naaste omgeving dan de middelste generatie van 40- tot 64-jarigen en dit gaat ten koste van het gebruik van *ook Sranantongo*. In tegenstelling tot in Nederland en Vlaanderen spreken **vrouwen** in Suriname vaker *altijd Nederlands* dan mannen. **Mannen** gaan sneller *ook Sranantongo* gebruiken, terwijl vrouwen zich in mindere mate *ook tot Sarnami* of *een andere moedertaal* wenden.

Terwijl in Nederland en Vlaanderen door 93,0% en 96,3% *altijd Nederlands* wordt gesproken in sociale situaties **buitenshuis**, gebeurt dit in Suriname door slechts 53,2% (39,3% + 13,9%), maar dit is wel opvallend meer dan in Friesland (37,3%) of Brussel (34,4%). Naast Nederlands wordt door 38,8% van de panelleden *ook Sranantongo* gesproken. Zo toont het Sranantongo zich in sociale situaties buitenshuis de voornaamste Surinaamse contacttaal naast het Nederlands.

Talengebruik buitenshuis Suriname	2018
Altijd Nederlands	53,2 %
Nederlands en Sranantongo	38,8 %
Andere talen zonder Nederlands	8,0 %

Vooraf door katholieken met het Nederlands als moedertaal wordt het Nederlands *altijd* als taal van religie gehanteerd: door 81,2% (76,8% + 4,4%). Bij de evangelisten daalt dit naar 61,8% (49,4% + 12,4%), bij de protestanten naar 54,7% (50,5% + 4,2%), bij de moslims naar 35,0% (28,3% + 6,7%) en bij de hindoes naar 23,1% (18,6% + 4,5%). Bij gelovigen die het

Nederlands niet als moedertaal hebben, neemt het exclusieve gebruik van het Nederlands bij hun **religieuze beleving** nog verder af. Bij de katholieken, evangelisten en protestanten komt er dan veruit het meest (*ook*) *Sranantongo* bij, terwijl dat bij de moslims meer (*ook*) *Javaans* en bij de hindoes meer (*ook*) *Sarnami* en *Hindi* is.

Op **sociale media** wordt in Suriname meer Nederlands en Engels gebruikt dan in de voorafgaande sociale situaties: 65,1% zegt *altijd Nederlands* te gebruiken (61,8% + 3,3%), 16,0% *Nederlands en Engels* en 1,9% *altijd Engels*. Zo toont het Engels zich op sociale media zelfs een belangrijkere taal dan het *Sranantongo*, vooral op Facebook, ook op Twitter en WhatsApp, maar niet in sms.

Talengebruik op sociale media Suriname	2018
Altijd Nederlands	65,1 %
Nederlands en Engels	16,0 %
Nederlands en Sranantongo	10,2 %
Nederlands en Sarnami	2,1 %
Altijd Engels	1,9 %

In Suriname zegt 70,7% (55,6% + 15,1%) van de respondenten het **nieuws** *altijd in het Nederlands* te raadplegen en zegt 22,8% dit *in Nederlands en Engels* te doen. Deze scores liggen voor beide talen dus nog hoger dan bij de sociale media. 85,9% (63,0% + 22,9%) zegt kranten *altijd in het Nederlands* te lezen, 11,2% zegt dit *in Nederlands en Engels* te doen. 68,7% (54,7% + 14,0%) zegt het journaal *altijd in het Nederlands* te bekijken en 17,1% zegt dit *in Nederlands en Engels* te doen. 56,0% (48,3% + 7,7%) zegt online nieuws *altijd in het Nederlands* te raadplegen, 41,9% zegt dit *in Nederlands en Engels* te doen. De hoge scores voor Nederlands komen dus vooral door de kranten, terwijl die voor Engels vooral door het online nieuws komen. In 2016 tekende zich in de nulmeting voor Nederland en België een vergelijkbaar verschil af tussen de klassieke papieren en de nieuwe online media.

In de Surinaamse **cultuurbeleving** zet het gebruik van Engels zich door: 35,6% zegt *Nederlands en Engels* te

gebruiken, 30,1% *altijd Nederlands* (23,7% + 6,4%) en 13,1% *altijd Engels*. Op geen enkel ander gebied in Suriname wordt zoveel Engels gerapporteerd. De hoge scores voor Engels komen meer door het kijken naar films en series (59% *zelden of nooit met Nederlandstalige ondertitels*) dan door het luisteren naar muziek (29,8% *ook* en 1,9% *altijd Engels*). Uit flankerende gegevens die zijn verzameld, blijkt dat er op televisie veel films worden getoond in het Engels zonder Nederlandstalige ondertitels en in het Hindi met Engelstalige ondertitels. In de muzikwinkels is er veel vraag naar Engelstalige pop, Nederlandstalige hiphop, Kaseko in het *Sranantongo* en Bollywoodsongs in het Hindi. Ook *Sarnami* wordt door de Surinaamse panelleden vaak genoemd als taal van cultuurbeleving.

In lijn met het gerapporteerde gebruik van Engels bij cultuurbeleving zegt 44,8% van de Surinaamse respondenten **boeken** *ook in het Engels* te lezen (42,9% *Nederlands en Engels* + 1,9% *ook Engels en Spaans*). Dit is niet veel minder dan de 49,6% (39,7% + 9,9%) die zegt hiervoor *altijd Nederlands* te gebruiken. Tegelijkertijd geeft 89,7% van de Surinaamse panelleden aan boeken *altijd* of *vaak in het Nederlands* te lezen. Hoewel veel Surinamers zeggen boeken *ook in het Engels* te lezen, blijken ze dit toch vaker in het Nederlands dan in het Engels te doen. Deze vaststelling sluit ook meer aan bij het beeld dat de Surinaamse boekenverkopers laten zien: er worden vooral boeken in het Nederlands verkocht, boeken in het Engels zijn vooral voor toeristen en studenten bestemd.

“Op sociale media, voor hun online nieuwsgaring en in hun cultuurbeleving maken Surinamers net als Nederlanders en Belgen vaker gebruik van Engels naast Nederlands.”

Volgens 75,0% (63,1% + 11,9%) van de Surinaamse respondenten verloopt de interne communicatie op het **werk** *uitsluitend in het Nederlands*. Dit ligt in lijn met de resultaten voor Nederland en België uit de nulmeting in 2016. Schriftelijk en met de leidinggevenden wordt meer *uitsluitend Nederlands* en minder *ook Sranantongo* gebruikt dan mondeling en met de collega's. Volgens 80,3% (72,6% + 7,7%) verloopt de externe communicatie

eveneens *uitsluitend in het Nederlands*. Dit is een opvallend hoge score in vergelijking met de resultaten voor Nederland en België uit 2016. Hierbij wordt wel gemeld dat er met klanten *ook in het Sranantongo* wordt gesproken en *ook in het Engels* wordt gemild.

Slechts 5,0% van de Surinaamse panelleden rapporteert *ook Engels* voor de interne communicatie en slechts 11,5% doet dit voor de externe communicatie. Uit flankerende gegevens die voor een aantal grotere Surinaamse bedrijven zijn verzameld, blijkt het gebruik van het Engels vooral in de externe communicatie te worden onderschat, met name in webteksten, jaarverslagen en sollicitatieoproepen. Deze onderschatting kan mogelijk worden verklaard door het feit dat veel Surinaamse panelleden voor de overheid en in het onderwijs werken en in deze sectoren minder Engels wordt gebruikt. Tot slot vindt men in Suriname het minst van alle betrokken landen en regio's dat kennis van het Nederlands een noodzakelijke voorwaarde is om een baan te krijgen: 72,0% is het hier (*helemaal*) *niet mee eens*, tegenover 46,9% in Brussel, 32,1% in Nederland, 31,6% in Friesland en 27,2% in Vlaanderen.

In het Surinaamse **onderwijs** is het Nederlands de voornaamste instructietaal. In het basisonderwijs wordt soms ook gebruikgemaakt van Sranantongo en vanaf het middelbaar onderwijs ook van Engels, niet alleen in lessen en voor studiematerialen, maar ook in werkstukken die leerlingen moeten maken. Net zoals voor Nederland en België bleek uit de nulmeting in 2016, neemt in Suriname het draagvlak voor het geven van niet-taalvakken in andere talen toe naarmate het onderwijsniveau stijgt: 47,6% is het hiermee (*helemaal*) *eens* voor het basisonderwijs, 52,3% voor het middelbaar onderwijs en 55,2% voor het hoger onderwijs. In Suriname ligt het resultaat voor het basisonderwijs (47,6%) hoger dan in Nederland (22,1%) en Vlaanderen (31,8%) en meer op het niveau van Friesland (45,2%) en Brussel (53,1%) als meertalige regio's, maar in tegenstelling tot in Friesland en Brussel stijgen de resultaten voor het middelbaar en het hoger onderwijs in Suriname niet in dezelfde mate door.

Maatschappelijk draagvlak voor onderwijs in andere talen			
(Helemaal) mee eens	Basis-onderwijs	Middelbaar onderwijs	Hoger onderwijs
Nederland (2016)	22,1 %	38,6 %	60,9 %
Vlaanderen (2016)	31,8 %	49,1 %	71,1 %
Friesland (2016)	45,2 %	57,2 %	69,1 %
Brussel (2016)	53,1 %	66,4 %	75,7 %
Suriname (2018)	47,6 %	52,3 %	55,2 %

Terwijl het Nederlands in Vlaanderen, Brussel en Nederland door 83,0%, 82,8% en 76,3% van de moedertaalsprekers een **mooie taal** wordt gevonden, vindt in Suriname slechts 66,5% dit. Hiermee sluit Suriname meer aan bij de 66,9% in Friesland. Bij de niet-moedertaalsprekers daalt de positieve appreciatie van het Nederlands naar 64,3% in Vlaanderen, 62,5% in Brussel, 47,0% in Nederland, 36,7% in Friesland en 34,2% in Suriname. In Suriname staan de sprekers verder wel neutraal en dus ook niet negatief tegenover het Nederlands. 83,6% van de Surinaamse moedertaalsprekers vindt het belangrijk dat hun kinderen Nederlands leren. Bij de niet-moedertaalsprekers zakt dit percentage naar 44,5%, maar vooral doordat 51,1% van deze groep zich hierin verder neutraal verklaart.

Ik vind Nederlands een mooie taal (2018)		
(Helemaal) mee eens	Moedertaalsprekers	Niet-moedertaalsprekers
Vlaanderen (zonder Brussel)	83,0 %	64,3 %
Brussel (Nederlandstaligen)	82,8 %	62,5 %
Nederland (met Friesland)	76,3 %	47,0 %
Friesland (aparte resultaten)	66,9 %	36,7 %
Suriname	66,5 %	34,2 %

4 Talengebruik in het hoger onderwijs en de wetenschap

Uit de online enquête blijkt dat het gebruik van Engels aan Nederlandse **universiteiten** in vergelijking met de nulmeting in 2016 nog verder is toegenomen: er worden nog meer vakken *uitsluitend in het Engels* gegeven, het studiemateriaal is nog meer *uitsluitend in het Engels* en studenten gebruiken zelf ook meer Engels in hun papers en voor onderling contact. Aan Vlaamse universiteiten wordt meer *uitsluitend in het Nederlands* gedoceerd, is het studiemateriaal minder *uitsluitend in het Engels* en gebruiken studenten *meer uitsluitend Nederlands* in papers en voor onderling contact. Voor Suriname wordt door het panel eveneens gemeld dat er aan de universiteit naast Nederlands *ook Engels* wordt gebruikt, al kiezen studenten voor onderling contact naast Nederlands *ook voor Sranantongo*.

“Het gebruik van Nederlands in het hoger onderwijs en de wetenschap blijft een punt van zorg.”

Terwijl het gebruik van *uitsluitend Engels* aan de Nederlandse universiteiten toeneemt van 10,4% in 2016 naar 20,0% in 2018, neemt in Nederland het **maatschappelijk draagvlak** voor hoger onderwijs in een andere taal dan het Nederlands af: van 60,9% (*helemaal mee eens*) in 2016 naar 54,5% in 2018. Omgekeerd neemt het exclusieve gebruik van Engels aan Vlaamse universiteiten niet significant toe van 2,5% in 2016 naar 2,8% in 2018, maar stijgt in Vlaanderen het maatschappelijk draagvlak voor hoger onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wel: van 71,1% (*helemaal mee eens*) in 2016 naar 75,3% in 2018. Voor Suriname wordt niet gemeld dat vakken *uitsluitend in het Engels* worden gegeven en is 55,2% het (*helemaal eens*) met het gebruik van een andere instructietaal.

	Gebruik van uitsluitend Engels aan universiteiten		Maatschappelijk draagvlak voor hoger onderwijs in andere talen	
	2016	2018	2016	2018
Nederland	10,4 %	20,0 %	60,9 %	54,5 %
Vlaanderen	2,5 %	2,8 %	71,1 %	75,3 %
Suriname	-	0,0 %	-	55,2 %

Uit het flankerend onderzoek naar het talengebruik in het hoger onderwijs en de wetenschapswereld blijken duidelijke verschillen in de **communicatie en werking** tussen de drie universiteiten. Terwijl de Universiteit Utrecht zichzelf bijna volledig tweetalig organiseert, ligt de klemtoon aan de Universiteit Antwerpen en de Anton de Kom Universiteit van Suriname op het Nederlands en worden voor het Engels minder uitgebreide voorzieningen getroffen. Het is veelzeggend dat de toespraken bij sociale gelegenheden in Utrecht in het Engels en in Antwerpen in het Nederlands worden uitgesproken. In Paramaribo wordt met de buitenlandse (gast)docenten *ook wel Engels* gesproken, maar bij sociale gelegenheden kiezen de Surinaamse docenten onderling naast Nederlands *ook voor Sranantongo*.

In het **onderwijs** is er veel verschil tussen het bachelor- en masterniveau. In de bacheloropleidingen wordt *ook of nog vooral in het Nederlands* gedoceerd, in de masteropleidingen lijkt de drang om over te stappen op het Engels onweerstaanbaar groot, in zowel Utrecht, Antwerpen als Paramaribo en bij zowel Geschiedenis als Wiskunde. Aan alle universiteiten moeten docenten de instructietaal op C1- of academisch niveau beheersen. In Utrecht worden aan studenten talige eisen gesteld voor hun Engels, maar niet voor hun Nederlands, terwijl dit in Antwerpen precies andersom is. In Antwerpen krijgen de studenten meer talige ondersteuning binnen

en buiten hun curriculum, niet alleen om hun academisch Nederlands te ontwikkelen, maar ook om hun Engels te verbeteren en andere talen te leren.

“In de masteropleidingen lijkt de drang om over te stappen op het Engels onweerstaanbaar groot.”

Studenten vinden het **Engels** van hun docenten doorgaans van een voldoende niveau, al kunnen ze zich soms ergeren aan hun accent en is het niet voor alle studenten gemakkelijk om in het Engels les te volgen. Toch vinden studenten het goed dat ze *ook in het Engels* moeten werken. Ze achten het van groot belang voor hun latere carrières. Nederlandse studenten zijn dus zelf positiever over hoger onderwijs in een andere taal dan de publieke opinie. Opvallend is wel dat de studenten die in Utrecht enkel les krijgen in het Engels, zelf problemen vaststellen met hun Nederlands. Vooral de Surinaamse studenten lijken zich ook bewust van het grote belang van het Nederlands voor hun latere carrières.

De keuze voor Engels op masterniveau hangt ongetwijfeld samen met de gerichtheid op Engels voor alles wat met **onderzoek** te maken heeft. Aan alle universiteiten organiseren de onderzoeksgroepen zich vooral in het Engels, al wordt het Nederlands in Antwerpen ook dan nog steeds bewust gebruikt. Bijeenkomsten worden snel tweetalig Nederlands-Engels zodra er één niet-Nederlandstalige aansluit. Op het vlak van publicaties en promoties zien we wel een verschil tussen Geschiedenis en Wiskunde als vakgebieden. Bij Geschiedenis worden nog boeken in het Nederlands gepubliceerd, in Utrecht, Antwerpen en Paramaribo, en wordt ook nog in het Nederlands gepromoveerd, zeker in Antwerpen en in principe ook in Paramaribo. Bij Wiskunde lijken beide zaken niet meer voor te komen.

Tot slot valt het op hoe weinig binnen de bekeken vakgebieden en aan de onderzochte instellingen nog **andere talen** dan Nederlands en Engels aan bod komen. Uit de online enquête komt nog wat Duitstalig studiemateriaal naar boven in Nederland en wat Franstalig studiemateriaal in Vlaanderen, maar uit het flankerend

onderzoek blijkt dat de studenten in Utrecht hierop zelf niet happig zijn en dat de meertalige voorzieningen in Antwerpen de laatste jaren ook enigszins zijn afgebouwd.

Conclusies van de Taalunie

Net zoals na de nulmeting voor Nederland en België in 2016 kunnen we na de eerste herhaling van het onderzoek in Nederland en België en de nulmeting voor Suriname in 2018 vaststellen dat het in het algemeen goed gaat met het Nederlands. In Nederland en Vlaanderen blijft het de **dominante taal in het sociaal verkeer**, zowel in de naaste omgeving als buitenshuis, en in Suriname blijkt het ook in alle sociale situaties op de eerste plaats te komen, al dan niet aangevuld met Sranantongo.

Dat er in Friesland meer *ook en altijd Fries* wordt gerapporteerd en minder *uitsluitend Nederlands*, is **goed nieuws voor het Fries** en een bevestiging van de tweetaligheid van de provincie. Het is voor het Fries veelbelovend dat met name jonge mensen voor de taal kiezen en dit ook op sociale media blijken te doen: de toename van het Fries lijkt daar met name ten koste te gaan van het Engels.

Opvallend is dat het **Engels** zich ook in Nederland en Vlaanderen **niet doorzet op sociale media**. Integendeel, het gebruik neemt lichtjes af, in zowel Nederland als Vlaanderen. In Suriname komt het Engels op sociale media voor het Sranantongo, maar ook hier blijft het ver achter het Nederlands. In Brussel stijgt het gebruik van *Engels naast Nederlands* op sociale media wel door en lijkt in het echte leven een drietaligheid te ontstaan, met Frans als basis en Nederlands en Engels erbij.

Dat met dit onderzoek ook de kennis van de **dialecten** is gemeten en in Nederland het gebruik van **erkende regionale talen** zoals het Limburgs en Nedersaksisch nader is bekeken, is eveneens een goede zaak. Een sterk streektaalgebruik is niet alleen verrijkend voor het Nederlands zelf, maar draagt ook bij aan de vitaliteit van de Nederlandse taalfamilie als geheel.

In **Suriname** neemt het Nederlands **op het werk** een zo mogelijk nog dominantere positie in dan in Nederland en Vlaanderen en hiervan lijkt men zich in Suriname ook bijzonder bewust. Nederlands wordt door studenten expliciet belangrijk gevonden voor hun latere carrières en jonge ouders vinden het belangrijk om het door te geven aan hun kinderen. Tegelijkertijd vinden de Surinamers (*helemaal*) *niet* dat kennis van het Nederlands een voorwaarde moet zijn om een job te kunnen krijgen.

Op **sociale media**, voor hun online **nieuwsgaring** en in hun **cultuurbeleving** maken Surinamers net als Nederlanders en Belgen vaker gebruik van Engels naast Nederlands. Op de Surinaamse televisie worden bij films in het Engels of het Hindi geen Nederlandstalige ondertitels aangeboden, maar boeken lezen Surinamers bijvoorbeeld wel nog steeds het meest in het Nederlands.

Tot slot blijft het **gebruik van Nederlands** in het **hogere onderwijs** en de **wetenschapswereld** een **punt van zorg**. Aan de Nederlandse universiteiten blijkt het gebruik van uitsluitend Engels nog toegenomen. In de wetenschapswereld blijkt het Nederlands nog wel een rol te spelen, maar meer in Antwerpen en Paramaribo dan in Utrecht en meer bij Geschiedenis dan bij Wiskunde. Als we het Nederlands als volwaardige taal willen behouden, dan moet het binnen alle vakgebieden blijvend worden gebruikt. En naast Nederlands kan niet alleen naar Engels worden gegrepen, maar naar vele andere talen.

Dat er in het hogere onderwijs en de wetenschapswereld enkel nog plaats lijkt te zijn voor het Engels als internationale taal, stemt niet alleen voor het Nederlands, maar ook voor **alle andere talen** tot nadenken. Naast het Engels kan er ook in andere talen worden geïnternatio-

naliseerd, niet alleen in het Nederlands, maar ook in het Frans, Duits en Italiaans bijvoorbeeld. Zo zouden er door universiteiten meer meertalige programma's kunnen worden opgezet om meer alternatieven te bieden voor alleen maar Engels.

Algemeen Secretariaat van de Taalunie, september 2019.

© Nederlandse Taalunie, 2019

*Alle resultaten die in dit publieksrapport worden vermeld,
komen uit het tweede onderzoeksrapport over de Staat van
het Nederlands.*

© Nederlandse Taalunie, Meertens Instituut, en
Universiteit Gent en Instituut voor de Opleiding van
Leraren, 2019

Telefoon

+ 31 (0)70 – 346 95 48

E-mail

info@taalunie.org

Bezoekadres

Paleisstraat 9

2514 JA Den Haag

Nederland